

בס"ד. שיחת ש"פ מקץ, זאת חנוכה, ה'תשכ"ג.

בלתי מוגה

א. דובר כבר פעם¹ אודות ענינו של "זאת חנוכה", ע"פ המבואר במאמר ד"ה ברוך שעשה נסים², שאמר רבנו הזקן ביום י"ט כסלו בפעם הראשונה — בשנת תק"ס, שהוא י"ט כסלו הראשון שהי' שייך לומר בו מאמר חסידות (שהרי בי"ט כסלו תקנ"ט לא הי' שייך לומר מאמר חסידות, כידוע³ שרבנו הזקן הי' אז בבית המנגד).

ולהעיר, שאף שהמאמר ד"ה ברוך שעשה נסים הוא בהמשך למאמר ד"ה בכ"ה בכסלו שאמר רבנו הזקן בחנוכה תקנ"ט⁴ — הרי זה מאמר בפני-עצמו, ואפשר ללמדו ולהבינו גם ללא המאמר ד"ה בכ"ה בכסלו (ואז תחסר רק שלימות ההבנה, אבל עדיין יכולים ללמדו ולהבינו), כך, שזהו מאמר ששייך גם לי"ט כסלו. ובפרט בנוגע לענין ד"הימים האלה נזכרים ונעשים⁵, שכל הענינים שנפעלו ביום מסויים חוזרים ונשנים באותו היום בכל שנה⁶ — הרי זה בודאי שייך לי"ט כסלו, שאז "חוזר וניעור" ההמשכה שע"י מאמר זה.

במאמר זה נתבארו אמנם עניני חנוכה, אבל, נתבאר לעיל⁷ בארוכה שיש שייכות בין י"ט כסלו לחנוכה.

ושייכות זו מתבטאת גם בנוגע לזמן הגילוי דהיו"ט:

ידוע מ"ש רבנו הזקן בתו"א⁸ ובלקו"ת⁹ בענין החילוק בין חנוכה ופורים לשאר הימים-טובים, שבשאר הימים-טובים נקבע היו"ט באותו יום שנעשה הנס, וכמו בחג הפסח, ששני הענינים היו בליל ט"ו (ישנו אמנם חילוק בין קודם חצות ולאחר חצות, אבל שניהם בזמן אחד), ומזה מוכן גם בנוגע לחג הסוכות שנלמד בגזירה שוה מחג הפסח¹⁰; משא"כ

(1) ראה שיחת ש"פ מקץ, זאת חנוכה תשט"ז בתחלתה (תו"מ חט"ו ע' 311 ואילך).
 (2) נדפס בקונטרס בפ"ע, ברוקלין תשי"א, ולאח"י באוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקנו, ב ואילך.
 (3) לקו"ד ח"א כט, א. לז, ב. ועוד.
 (4) שם כא, א. סה"ש תרפ"ח ע' 9.
 (5) אסתר ט, כח.
 (6) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
 (7) שיחת ש"פ וישב בתחלתה (לעיל ע' 311 ואילך)
 (8) ס"פ וישב.
 (9) צו טז, א.
 (10) סוכה כז, א. וש"נ. שו"ע אדה"ז סתרל"ט ס"ז.

בחנוכה ובפורים, הנה בפורים הי' נצחון המלחמה בי"ג, והיו"ט נקבע בי"ד (ובשושן, שהי' הנצחון בי"ד — נקבע היו"ט בט"ו), ועד"ז בחנוכה נקבע היו"ט ביום המנוחה, כ"ה כסלו, שהוא היום שלאחר נצוח המלחמה. וכן הי' גם בי"ט כסלו — שהפדי' ממאסר (דוגמת ניצוח המלחמה) היתה ביום י"ט כסלו (כדברי רבינו הזקן¹¹ "כשקריתי בס' תהלים¹² — ביום, בהמשך לתפלה — בפסוק פדה בשלום נפשי .. יצאתי בשלום כו"), ולאח"ז הי' ג' שעות בבית המגד, וגילוי הגאולה (היציאה מבית המגד) הי' כבר בליל כ' כסלו (ולכן עיקר החגיגה היא בכ' כסלו, כיון שאז היתה הגאולה בפועל)¹³.

ב. והנה, דברי רבנו הזקן הנ"ל, שהיו"ט דחנוכה נקבע ביום המנוחה ולא ביום הנצחון — הם לשיטת רוב הראשונים¹⁴ דס"ל שנצחון המלחמה היא בכ"ד כסלו, וכו' ביום "פינו את היכלך וטיהרו את מקדשך"¹⁵, ולמחרת — בכ"ה כסלו — "הדליקו נרות בחצרות קדשך"¹⁵; משא"כ שיטת הרמב"ם¹⁶ היא שגם נצחון המלחמה הי' בכ"ה כסלו¹⁷.

והנה מצינו באחרונים¹⁸ שחישבו ע"פ חשבון קביעות השנה, ומצאו שבשנה ההיא חל כ"ה כסלו ביום השבת.

ועפ"ז קשה לשיטת הרמב"ם: איך קיימו "פינו את היכלך וטיהרו את מקדשך" ביום השבת, והרי "אין בנין בית-המקדש דוחה שבת"¹⁹? ובהכרח לתרץ לדעת הרמב"ם, שמכיון שהיו מקדשין אז ע"פ הראי', הי' יכול לחול כ"ה כסלו ביום אחר (ולא בשבת), אף שע"פ החשבון אינו כן. [ועוד מקשים²⁰ לשיטת הרמב"ם: כיון שנצחון המלחמה הי' רק ביום כ"ה, נמצא שהדלקת המנורה היתה בכ"ה אור לכ"ו, ולמה אנו מדליקין נר ראשון של חנוכה ב(כ"ד אור ל) כ"ה, ולא ב(כ"ה אור ל) כ"ו? לכאורה הי' אפשר לתרץ²¹, שהרמב"ם אזיל לשיטתי' שהדלקת

(11) אג"ק שלו ח"א ע' צח"ט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).
 (12) נה, יט.
 (13) ראה גם תו"מ חכ"ט ע' 266. וש"נ.
 (14) מאירי שבת כא, ב.
 (15) נוסח "ועל הנסים" דחנוכה. שם. ועוד.
 (16) הלי' חנוכה פ"ג ה"ב.
 (17) ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 204 ואילך. יא ע"ב (הובא בברכ"י שם).
 (18) ראה אור תורה (להגה"צ מאוסטרובצה) לחנוכה אות ג.
 (19) יבמות ו, א. רמב"ם הלי' ביהב"ח פ"א הי"ב (בנוגע ליו"ט, וכ"ש שבת).
 (20) פרו"ח או"ח ר"ס עת"ר. וראה ברכ"י שם. ועוד.
 (21) ראה ג"כ ס' בתי כהונה בית הועד דף יא ע"ב (הובא בברכ"י שם).

המנורה היתה גם בבוקר²², ועפ"ז י"ל שהספיקו בו ביום לטהר את המקדש וגם להדליק את המנורה ביום כ"ה.

אבל באמת אי אפשר לתרץ כן, שהרי הוצרכו לחנך מנורה חדשה (לפי שהמנורה נטמאה, והוצרכו לעשות מנורה חדשה משפודין, כדאיתא במגילת תענית²³), וקיי"ל²⁴ ש"אין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרות' בין הערבים".

אבל לשיטת רוב הראשונים — וכן היא הכרעת רבנו הזקן, כנ"ל — צ"ל שהקביעות דכ"ה כסלו היתה ביום השבת, כפי החשבון (כיון שאין סתירה לדבר ואין הכרח לפרש באופן אחר), ובפרט לדעת הרס"ג²⁵, שאפילו בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראי', הי' עיקר הקביעות ע"פ החשבון, וקידוש בי"ד ע"י עדי ראי', לא הי' אלא למצוה בלבד.

ונמצא, שלפי ביאור רבנו הזקן צ"ל שבשנה ההיא היתה הקביעות דיום א' דחנוכה, וגם הקביעות ד"זאת חנוכה" — ביום השבת.

ג. ויש לבאר השייכות דחנוכה ליום השבת — בהקדם המבואר בד"ה ברוך שעשה נסים הנ"ל בענין "זאת חנוכה", וז"ל²⁶:

"ענין שמונה ימי המילואים פי' ההמשכה משבעה יומין דעתיק שהם ימי קדם .. עד שנמשך ע"פ המדות האלו .. לגלוי במלכות, והוא יום השמיני למילואים .. ועד"ז יובן שמונת ימי חנוכה. ולכן יום השמיני נק' זאת חנוכה, זאת חנוכת המזבח²⁷, זאת היא מלכות כנודע²⁸. ובמ"א נתבאר להיפך, שענין ח' ימים היינו ע"ד א"ז, שהם ז' מדות המקבלים מבחי' אל"ף, הוא כתר או כללות ג' ראשונות כו".

כלומר: לפי ב' הפירושים ענינם של ח' ימי חנוכה שייך לאותיות ז' וא' שבתבת "זאת"; אלא שלפירוש הב' קודמת אות א' לאות ז' (כמו בתבת "אז", שענינו "א' רוכב על ז'²⁹"), כי הא' הוא הכתר שנמשך לז' מדות (ז' ימי ההיקף), ולפירוש הא' קודמת האות ז' לאות א', כי הז' הם ז' המדות והא' הוא המלכות המקבל מהם [ואף שספירת המלכות עצמה נכללת במנין ז' מדות, הרי במלכות גופא יש חילוק בין בחי' המלכות

(22) הלי' תמידין ומוספין פ"ג ה"י"ב.
 (23) כ"ה כסלו. ר"ה כד, ב. וש"נ.
 (24) מנחות מט, א (במשנה). רמב"ם שם הי"א.
 (25) הובא ביסוד עולם שער ד' פ"ו. וראה בארוכה תו"ש בא כרך יג פ"ג.
 (26) בספ"ד — אוה"ת שם תתקסב, א.
 (27) נשא ז, פד.
 (28) נסמן בתו"מ סה"מ כסלו ע' קצג הערה 9.
 (29) נסמן שם הערה 12.

כמו שהיא בכלל ז' המדות דז"א, לבחי' המלכות כמו שהיא בפני עצמה, דהיינו, כמו שנעשית מקור לבחי' שלמטה הימנה].

והנה, מזה גופא שלפירוש הא' (דקאי על המלכות כמו שהיא בפ"ע) מגעת ההמשכה למטה יותר, מוכח, ששרש ההמשכה הוא למעלה יותר, כיון ש"נעוץ סופן בתחלתן"³⁰.

ולכן: בפירוש הב' (שהו"ע "א' רוכב על ז", דקאי על ז' המדות, ובכללם המלכות כמו שהיא בכלל המדות) מבאר שאות א' קאי על בחי' חיצוניות הכתר בלבד ("כתר או כללות ג' ראשונות"), משא"כ בפירוש הא' (שהא' קאי על המלכות כמו שהיא בפ"ע, שמזה מובן ששרשה למעלה יותר כנ"ל) — מבאר שז' המדות קאי על "שבעה יומין דעתיק שהם ימי קדם" (פנימיות הכתר).

ופירוש זה (שקאי על המלכות כמו שהיא בפ"ע) הוא הפירוש העיקרי, כדמוכח מזה שבה"קיצור"³¹ העתיק הצ"צ רק פירוש זה³².

ועפ"ז יש לבאר השייכות ד"זאת חנוכה" ליום השבת — כי, שבת ענינה עליית המלכות (וכידוע בפירוש תיבת "ויכולו"³³, שהו"ע עליית וכליון כל הנבראים), וזהו ג"כ ענינו של "זאת חנוכה" — שהמלכות, לאחר ירידתה למטה (ולא כמו שהיא כלולה בז' המדות), ה"ה עולה בבחי' עתיק, כיון ש"נעוץ סופן בתחלתן".

[וזהו ג"כ הטעם שימי החנוכה הם שמונה ימים, כי מספר שמונה קאי על בחי' עתיק שלמעלה מסדר ההשתלשלות].

ד. עפ"ז יש לבאר גם ענין שתי השבתות שבחנוכה — יום א' דחנוכה ו"זאת חנוכה".

ובהקדם הידוע בכללות הענין דהמשכה והעלאה, אתערותא דלעילא ואתערותא דלתתא, שיש מעלה בכל אחד מהם:

מעלת אתערותא דלעילא — שמכיון שההמשכה באה מהעליון, שאינו מדוד ומוגבל, ה"ה יורד בכל עצמותו; משא"כ בעליית התחתון (אתערותא דלתתא) — יכול הוא לקבל רק כפי הכלים שלו.

ולאידך גיסא, כאשר האתערותא דלעילא היא בלי אתערותא דלתתא — הנה נוסף לכך שהמקבל אינו כלי להמשכה זו, שאינה נמשכת

חנוכה דאשתקד בסופה (תו"מ חל"ב ע' 349).

30) ספר יצירה פ"א מ"ז.

33) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ (כרך

31) אוה"ת שם ריש ע"ב.

32) ראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת א — מב, ב ואילך. כרך ג — תקח, א ואילך).

בו בפנימיות ואפשר שלא יהי' לה קיום³⁴, הנה גם בנוגע להמשכה מצד עצמה, אף שאינה מוגבלת לפי ערך הכלים (כנ"ל), מ"מ אינה המשכה עצמית, אלא המשכה חיצונית בלבד, להיותה בבחי' "נהמא דכסופא"³⁵, שאין זה כפי הכוונה;

משא"כ מצד אתערותא דלתתא — הנה נוסף לזה שהענין בא בפנימיות, הרי הוא תופס את העצם, והיינו, שאף שמקבל במדידה כפי הכלים שלו (כנ"ל), מ"מ, יש בזה העצם.

ה. והנה, בנוגע לחנוכה ופורים, מצינו, שבפורים היתה עבודת כל בני"י באופן שעמדו במסירות־נפש במשך "כל השנה כולה", ובלשון רבנו הזקן³⁶: "ולא עלה על שום א' מהם מחשבת חוץ ח"ו"; משא"כ בחנוכה, הרי בין בני"י היו גם מתיוונים, ואילו המס"נ היתה אצל מעטים בלבד (וכהלשון בנוסח "ועל הנסים": "ורבים ביד מעטים"), [וזהו ג"כ מהטעמים שלא קבעו את ימי החנוכה במשנה וכו']. ועפ"ז נמצא, שהענין דחנוכה הוא בעיקר מצד ההמשכה מלמעלה, אתערותא דלעילא.

אמנם, ע"פ המבואר לעיל שהנס דחנוכה אירע בשבת — הרי אף שיום השבת עצמו הו"ע של מנוחה (וכמ"ש³⁷ "ולא ראה עמל בישראל", דהיינו שבחי' ישראל, שהוא בחי' השבת, אין בו עמל³⁸), הרי מנוחה זו קשורה עם העבודה דששת ימי החול, והיינו, שלאחרי שהעמל שבמי החול מתעלה בשבת אזי נעשה ענין של מנוחה³⁹ — נמצא, שהגילוי דחנוכה הוא באופן של אתערותא דלעילא הבאה ע"י אתערותא דלתתא.

והענין בזה — שאף שהנס דחנוכה הי' בעיקר מצד אתערותא דלעילא (שהרי העבודה היתה רק ע"י מעטים), מ"מ, לאחרי שכבר נמשך הגילוי דחנוכה, הרי ענינו הוא המשכה הבאה מצד עבודה. ולכן סדר העבודה דימי החנוכה הוא באופן דמלמטה למעלה — "מוסיף והולך", "מעלין בקודש"⁴⁰ ("וואָס ווייטער דאַרף מען עולה זיין העכער"), עד שמגיעים לבחי' שמיני, בחי' עתיק.

ו. ובפרטיות יש לומר, שב' השבתות שבחנוכה (יום א' דחנוכה וזאת חנוכה) — הם ב' הענינים דהמשכה והעלאה:

34 ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. ובכ"מ.
 35 ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. הובא בלקו"ת צו ז, ריש ע"ד. ובכ"מ.
 36 תו"א מג"א צו, א. קכ, ד.
 37 בלק כג, כא.
 38 לקו"ת בלק עב, א.
 39 ובפרטיות יותר — הרי זה החילוק שבין מעלי שבתא, יומא דשבתא ורעוא דרעוין (ראה הנסמן בלקו"ת ש"ד ע' 18 הערה 43).
 40 שבת כא, ב.

בשבת יש שני ענינים: (א) "מיני" מתברכין כולהו יומין⁴¹, שהו"ע המשכת החיות על ששת הימים שלאחריו (המשכה מלמעלה למטה). וזהו מה שמבואר בספרי קבלה⁴² בענין השבת שקודם הבריאה (דלכאורה אינו מוכן: הרי כללות ענין הזמן הוא נברא⁴³) — דקאי על בחי' שבת ש"מיני מתברכין כולהו יומין". (ב) "ויכולו" — עליית וכליון ששת ימי החול מלמטה למעלה, שהוא בחי' שבת שלאחרי הבריאה.

ועפ"ז י"ל, שהשבת הראשונה דחנוכה ענינה המשכה מלמעלה למטה, ואילו השבת השני' דחנוכה ענינה עלי' מלמטה למעלה. ונמצא שבימי החנוכה ישנם ב' המעלות גם יחד — "כדין וכדין"⁴⁴.

וע"פ המבואר לעיל (ס"ג), שדוקא עליית התחתון היא עד לבחי' פנימיות הכתר — מוכן ג"כ הטעם שהשבת השני' דחנוכה (שענינה עליית התחתון) היא בחי' היום השמיני דחנוכה, כי שמיני הוא בחי' עתיק (כנ"ל ס"ג).

וגילוי נעלה זה צריך להיות נמשך עד למטה — כהוראת נר חנוכה ש"מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ", ו"מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק", "דכליא ריגלא דתרמודאי"⁴⁵, אותיות מורדת⁴⁵, והיינו, שפעולת נר חנוכה היא לבטל את החושך והמרידה באלקות, כמ"ש⁴⁶ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ועד שפועלים ש"לילה כיום יאיר"⁴⁷, בביאת משיח צדקנו.

* * *

ז. דובר⁴⁸ אודות חלוקת שו"ע רבנו הזקן על-מנת לסיימו לקראת כ"ד טבת.

והנה, יש כמה סימנים שנתחברו ע"י ר' נחמי' מדובראוונא, ונקראים בשם "השלמה לשו"ע רבנו הזקן"⁴⁹.

(45) קה"י בערכו. וראה גם שיחת ש"פ וישב, ערב חנוכה דאשתקד הערה 50 (תו"מ חל"ב ע' 327). וש"נ.
(46) זכרי' יג, ב.
(47) תהלים קלט, יב.
(48) שיחת ח"י אלול דאשתקד סי"ד ואילך (תו"מ חל"ד ע' 259 ואילך). יום שמח"ת שנה זו ס"ל (לעיל ע' 178).
(49) נדפסו בהוספות לשו"ע אדה"ז (הוצאת תשס"ג) ח"ד ע' תכד ואילך. ע' תסו ואילך. ע' תעג ואילך.

(41) זח"ב סג, ב. פח, א.
(42) פרדס שער ד (שער עצמות וכלים) פי"ז. תורת העולה (להרמ"א) ח"ג פנ"ט. פי' חכמוני (לר' שבתי דונולו) לספר יצירה פ"ד מ"ד.
(43) ראה סידור שער הק"ש (עה, סע"ד ואילך). אמרי בינה שם פל"ז (מ, ג ואילך). הנסמן באג"ק ח"א ע' רצד. ח"ב ע' רכד.
(44) ב"ב עה, א. וראה לקו"ת פ' ראה כד, ד ואילך.

[אינני יודע מהו המקור לשם "השלמה" על סימנים אלו, אבל כל הענינים הם בהשגחה פרטית, ומה גם שר"נ מדובראוונא הי' מתלמידיו של רבנו הזקן, והצ"צ החשיבו ביותר כו', כפי שרואים את היחס בתשובות של הצ"צ אליו⁵⁰, כך, שיש לזה שייכות לשו"ע רבנו הזקן].

ובהלכות חנוכה שבסימנים אליו⁵¹, כותב ר"נ מדובראוונא, שנצחון המלחמה הי' בכ"ה בכסלו, כדעת הרמב"ם. ולכאורה הרי זה בסתירה להמבואר בתו"א ולקו"ת שהנצחון הי' בכ"ד.

לכאורה הי' אפשר לבאר, שגם הדעות שאין הלכה כמותם, הרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁵², ולכן נתבאר בתו"א ובלקו"ת הטעם לפי שיטת שאר הראשונים, אף שההלכה היא אכן כדעת הרמב"ם. וכפי שמצינו שבדרושי חסידות נתבארו כמה דיעות שאין הלכה כמותם (ולדוגמא: המובא בלקו"ת⁵³ בענין "שופר של ר"ה של יעל פשוט", אף שלהלכה אינו כן⁵⁴), וכן מנהגים של עדה קדושה בישראל, אף שאין מנהגנו כן⁵⁵.

אבל באמת אין לומר כן, כי, בדרושי חסידות הנ"ל הובא ענין זה (שקביעת היו"ט היא לאחרי ניצוח המלחמה) בנוגע לחנוכה ופורים ביחד, ומשמעות הלשון היא שענין זה הוא דבר פשוט בחנוכה כמו בפורים, שבו מפורש הדבר בכתוב⁵⁶. ויתירה מזה: כיון שבתו"א באים התיבות "וכן בפורים" בחצאי עיגול, הרי בודאי שבחנוכה הדבר פשוט בתכלית. ועכצ"ל שרבינו הזקן פוסק שלא כדעת הרמב"ם.

ואפשר לומר, שבשעה שר"נ מדובראוונא כתב סימנים אלו, לא היו לפניו המאמרים הנ"ל, וגם לאחרי כן, לא חזר לתקן דבריו, כיון ש"משנה לא זזה ממקומה"⁵⁷. ובפרט שאופן לימודו הי' לא רק "לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא"⁵⁸, אלא גם לברר וללבן את כל השיטות, גם אלו שאינם להלכה.

ח. בסיום הלכות חנוכה לר' נחמי' מדובראוונא⁵⁹ מדובר אודות

(50) ראה בהנסמן ב"מפתחות" ל"צמח צדק" (קה"ת תשנ"ט) ע' קסג. וראה גם בהוספות לסה"ש תש"ר-ה'שי"ת ע' 411 הערה 17. וש"נ.
(51) סתר"ע ס"ב.
(52) עירובין יג, ב. וש"נ.
(53) נצבים מה, סע"א ואילך.
(54) רמב"ם ריש הל' שופר. טושו"ע ודאדה"ז אר"ח ר"ס תקפו.
(55) ראה לעיל ע' 69. וש"נ.
(56) אסתר ט, יז-יט.
(57) יבמות ל, א. וש"נ.
(58) יומא כו, א.
(59) שם ס"ט.

נתינת הצדקה בחנוכה (שייכות ענין הצדקה לחנוכה — מבוארת באוה"ת להצ"צ⁶⁰).

והנה, בענין הצדקה בכלל מצינו שני אופנים: (א) נתינת מעות — שבאופן זה צריך העני לטרוח ולקנות מזון תמורת המעות; (ב) נתינת מזון — שבאופן זה נותנים לו הכל מן המוכן (וכמארז"ל⁶¹ שמטעם זה גדולה צדקת האשה מצדקת האישה).

ועד"ז מצינו בהנהגת רבותינו נשיאינו בענין הצדקה דימי החנוכה: ידוע סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶² אודות הנהגת הצ"צ, שלא הי' מסתפק בנתינת מעות חנוכה בלבד, אלא הי' עורך גם סעודה בגשמיות, והי' מספר בה סיפורים בעלי תוכן המתאים גם לבני-הבית, ובאופן שלא היו צריכים להתייגע כדי להפיק את המוסר-השכל והלימוד מהסיפור (כמו בלימוד מאמר חסידות, שצריך להיות גם ה"בכץ"), אלא היו יכולים לקבל ולהבין את הלימוד מיד — בדוגמת נתינת מזון מן המוכן.

וגם ענין זה הוא נקודה משותפת ליי"ט כסלו ולחנוכה — כידוע⁶³ שעיקר ענין הפצת המעיינות חוצה התחיל "לאחרי פטרבורג". והיינו, ש"קודם פטרבורג" היתה הפצת החסידות בדוגמת נתינת מעות, ללא התלבשות בהשגה, ואילו ביי"ט כסלו נפעל ענין המשכת תורת החסידות בהבנה והשגה לכאו"א מישראל, בדוגמת נתינת מזון, שנעשה דם ובשר כבשרו.

* * *

ט. מאמר ד"ה להבין שרשם של הדברים הנ"ל (המשך לד"ה ואתה ברחמיך הרבים).

* * *

י. בענין נר חנוכה — ש"מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ", היינו, שתכלית נרות חנוכה היא להאיר גם את החוץ, "עד דכליא ריגלא דתרמודאי", "תרמוד" אותיות "מורדת", דהיינו עד שמבטלים את כללות ענין המרידה באלקות (כנ"ל ס"ו) — מצינו נקודה משותפת עם י"ט כסלו:

60) דרושי חנוכה רפז, א ואילך. וראה גם שיחת ש"פ וישב, כ"א כסלו תשח"י סכ"ב (תו"מ חכ"א ע' 275). וש"נ.
61) תענית כג, ב. וש"נ.
62) שיחת י"ט כסלו תרח"ץ ס"י (סה"ש
63) נעתק ב"היום יום" כח כסלו. (63) שיחת י"ט כסלו תרס"ח בתחלתה (סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך).

בנוגע ל"ט כסלו — הרי ידוע המשל מרבנו הזקן⁶⁴ בנוגע להתפשטות והפצת תורת החסידות, שהיא דוגמת האבן הטובה שבכתר המלך, שבה תלוי כל יופי הכתר, ואעפ"כ בשביל רפואת בן המלך שוחקים את האבן ומערבים אותה במים, ובלבד שטיפה אחת עכ"פ תיכנס לתוך פיו.

והגע עצמך:

אמרו רז"ל⁶⁵ "ודאשתמש בתגא חלף", כיון שאסור להשתמש בכתר המלך, ולא עוד אלא ש"אין משתמשין (אפילו) בשרביטו"⁶⁶, ועאכו"כ בכתר המלך, שבו תלוי כל ענין המלוכה.

ואיסור זה הוא אפילו בהשתמשות שאינה מכלה כלל את הדבר שמשתמשים בו, ועאכו"כ בנוגע להשתמשות המכלה את הדבר. וכידוע בהלכות מעילה, שאף שכל השתמשות בהקדש היא מעילה, מ"מ, יש חילוקים בין השתמשות שמכלה את הדבר להשתמשות שאינה מכלה את הדבר⁶⁷.

ואילו בנדו"ד — נוטלים את האבן הטובה שבה תלוי כל כתר המלך, ומשתמשים בה — לא רק באופן שאין מכלים אותה, ואפילו לא באופן שפועלים בה כליון קצת, אלא שוחקים ומכלים לגמרי את כל האבן הטובה, וכל זה בשביל רפואת בן המלך!

ועד"ז בנוגע לענין נרות חנוכה:

נרות חנוכה — הרי "הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהן"⁶⁸, להיותם מבחי' עתיק שלמעלה מכללות כל ההשתלשלות (כנ"ל ס"ג), והיינו, שזוהי בחי' שאינה אפילו מקור להשתלשלות (כמו בחי' אריך), אלא נעתק ונבדל לגמרי מההשתלשלות, ולכן אסור להשתמש בהם לצורך עניני השתלשלות.

אמנם, כאשר יהודי נמצא בסכנה — "מניחה על שלחנו ודיו"⁴⁰, אף שבאופן כזה משתמש בנר חנוכה (ולא הצריכו⁴⁰ נר אחר אלא להכירא)⁶⁹. ואדרבה: כל ענינם של נרות חנוכה הוא להאיר את החוץ, והיינו, שכיון שישנו "חוץ", ויש שם "תרמודאי", "תרמוד" אותיות "מורדת" — לכן תיקנו נרות חנוכה, כדי להאיר את החוץ ולכלות "ריגלא דתרמודאי".

64 "התמים" ח"ב ע' מט. אג"ק אדמו"ר
 65 מוהרי"צ ח"ג ע' שכו ואילך. ועוד.
 66 אבות פ"א מ"ג.
 67 68 נוסח "הנרות הללו".
 69 ר"ן שבת שם (והובא להלכה בט"ז ומג"א לאו"ח סתרע"א ס"ה).

יא. והנה, איתא באחרונים⁷⁰ שהסדר ד"להניחה על פתח ביתו מבחוץ" הי' נוהג רק בדורות הראשונים, אבל בזמן הזה מדליק בביתו. אמנם, מכיון ש"התורה היא נצחית"⁷¹, בהכרח לומר שברוחניות הענינים ישנו גם עתה הענין ד"להניחה על פתח ביתו מבחוץ". והיינו, שאין זה באופן שבזמן הזה נשתנה עצם הדין ונתבטל הענין ד"להניחה על פתח ביתו מבחוץ" (ע"ד "הם אמרו והם אמרו"⁷²), אלא ענין ההדלקה בחוץ הוא עדיין בתקפו גם בזמן הזה, אלא שמצד טעמים שונים, המבוארים באחרונים, מדליקים עתה (בגשמיות) בתוך הבית.

ולכן בתורת החסידות — במאמרים שראיתי (הן בהנדפסים והן בהכתבים) — לא נתבאר החילוק בעבודה בהדלקת נרות חנוכה בין דורות הראשונים לדורותינו אלה, כי לאמיתו של דבר אין ביניהם חילוק, כנ"ל. ואכן, בביאת המשיח — שגם אז ידליקו נרות חנוכה, שהרי נרות חנוכה אין בטלין לעולם⁷³ — יהי' שוב הסדר ד"להניחה על פתח ביתו מבחוץ".

ועד"ז בנוגע לאלו שאצלם הי' גילוי המשיח גם בזמן הגלות — וכידוע פתגם ר' אייזיק מהאמיל⁷⁴ בשם רבנו הזקן ש"לפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל" — שאצלם הי' הסדר ד"להניחה על פתח ביתו מבחוץ", דהיינו שהפיצו את עניני פנימיות התורה ב"חוץ".

— בזמנו של רשב"י עצמו עדיין לא הי' ענין זה בתכלית הגילוי, שהרי "כל חכמת הקבלה היתה נסתרה בימיהם ונעלמה מכל תלמידי חכמים, כי אם ליחידי סגולה כו"⁷⁵; האריז"ל התחיל לגלות יותר, הבעש"ט — עוד יותר, ובפרט מימות רבנו הזקן ואילך — הנה מדור לדור, ככל שמתקרבים יותר לימות המשיח, ועד לדורנו זה, הנה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו נתרבה עוד יותר הסדר ד"להניחה על פתח ביתו מבחוץ".

את הנרות הגשמיים — הדליק כ"ק מו"ח אדמו"ר בבית, כמובן; אבל את ה"נרות להאיר"⁷⁶ שייסד אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע —

70) ראה אנציק' תלמודית ערך חנוכה ס"ז (כרך טז ריש ע' רצז). נטעי גבריאל הל' חנוכה פי"ד ס"א. וש"נ.
71) תניא רפי"ז. ובכ"מ.
72) פרש"י כתובות י"ד, רע"א. כח, סע"א. תוד"ה מנפח — מו"ק ה, ב. ועוד.
73) ראה במדב"ר פט"ו, ו. רמב"ן ר"פ בהעלותך.
74) הובא בס' פלא הרמון שמות ע' ז.
75) תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).
76) ראה תו"מ ח"ד ריש ע' 228. וש"נ.

אותם נטל הרבי והעמידם "על פתח הבית מבחוץ" — המקום המחבר את ה"בית" עם ה"חוץ", שהור"ע שלמעלה מהשתלשלות, ולכן בכחו לחבר את שני הענינים, וכידוע, שכדי לייחד שני ענינים יש צורך בכח הבל"ג.

והיינו, שלא כדעת הטועים שהעובדה שכ"ק מו"ח אדמו"ר העמידם "על פתח הבית מבחוץ" היא לגריעותא ח"ו, אלא אדרבה: כל הענינים והמעלות שהיו בהם עד עתה, הם בתקפם גם עתה, אלא שניתוספה בהם עוד מעלה — שניתן בהם הכח להאיר גם את ה"חוץ", שכח זה נמשך מצד הבל"ג, שדוקא הוא בכחו לייחד "בית" עם "חוץ".

אלא שישנם אלו שמצייתים, וישנם אלו שצריכים להתייגע עמהם⁷⁷... כיון שרצונם להיות סגורים ומסוגרים בביתם דוקא, ושם גופא — לכסות עצמם בטלית, כדי שלא יראו אפילו מה שנעשה בד' אמות שלהם...

— מאחר שעומדים אנו בזמן "רעוא דרעוין", שאפילו מצד "אלקים" נעשה "ברב חסדך"⁷⁸, אפשר לומר דברים הנ"ל. —

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

יאמרו נא "לחיים", ובאופן של "רעוא דרעוין", ואמירת "לחיים" זו תביא "לברכה" — מלשון המשכה⁷⁹, שיקויים בהם "ונברכו בך כל משפחות האדמה"⁸⁰, כך ש"כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך הוי"ו"⁸¹.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שיאמרו לחיים על כוס מלא, וינגנו ניגון שמח].

* * *

יב. כבר דובר לעיל⁸², שעיקר כל הענינים — שיהי' לימוד החסידות בשופי ובהתמדה ושקידה.

והכוונה בזה — הן ליושבי אוהל והן לבעלי עסק.

וגם השלוחים המתעסקים בהפצת המעיינות חוצה — הרי אדרבה, פשיטא שאצלם צ"ל לימוד החסידות בשופי, שהרי לימוד החסידות שלהם צ"ל באופן ד"טופח על מנת להטפוח⁸³.

77) ברשימה נוספת: וגם לאחרי שמדברים וצועקים כו', אין זה פועל עליהם.
78) תהלים סט, יד. וראה שיחת ש"פ וישב שבהערה 60 בסופה (תו"מ שם ע' 276).
79) ואלך).
80) לשון חז"ל — ברכות כה, ריש ע"ב.
81) ישע' סא, ט.
82) שיחת י"ט כסלו בסופה (לעיל ע' 303).
83) לשון חז"ל — ברכות כה, ריש ע"ב.
79) ראה תו"א פרשתנו לו, ג. ובכ"מ. ועוד.

וכיון שתובעים זאת מהם — הרי "אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו"⁸⁴, ונותנים להם את הכחות הדרושים לזה, כדי שיוכלו ללמוד חסידות בעצמם בשופי, ועדיין ישאר להם פנאי לעסוק בהפצת המעיינות חוצה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "בני היכלא", ואח"כ התחיל בעצמו לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו".]

